

УДК 371.13(045)

Юлія Косенко

ORCID iD 0000-0001-6627-6761

кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри дошкільної освіти,
Маріупольський державний університет,
просп. Будівельників, 129-а, 87554 м. Маріуполь, Україна
Yul-Kosenko@ukr.net

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

Сучасний дошкільний навчальний заклад очікує вихователя, який готовий працювати в умовах інноваційних змін, що відбуваються в освіті, продукувати нові ідеї щодо організації педагогічного процесу, ініціювати та реалізовувати творчі проекти, проявляти творчі уміння, створювати таке освітнє середовище, яке б виховувало творчу особистість дитини, розкривало її творчі нахили і здібності. Ідеться про вихователя-дослідника з новим педагогічним мисленням, креативного фахівця, гуманіста й оптиміста за переконанням, який бачить дошкільне дитинство в усій його унікальності, а дошкільний навчальний заклад у різноманітності творчих підходів і форм педагогічної взаємодії з дітьми. Саме такого вихователя повинен сьогодні готувати університет, використовуючи насамперед можливості фахових дисциплін. У статті розглянуто навчально-методичний супровід та організаційне забезпечення викладання дисципліни «Педагогічна творчість» як засобу професійної підготовки студентів спеціальності «Дошкільна освіта» до педагогічної творчості.

Ключові слова: навчально-методичний супровід та організаційне забезпечення викладання навчальної дисципліни; педагогічна творчість; професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Вступ. Модернізація системи освіти в Україні, якою прикметне ХХІ ст., відбувається за певних умов. З-поміж інших виокремлюється підготовка і професійне вдосконалення педагогічних кадрів, зокрема для дошкільної освіти. Виховання творчої особистості дошкільника, що задекларовано у державних документах про освіту (Закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти, Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі»), спроможний забезпечити вихователя, який не лише усвідомлює сутність творчого характеру своєї професійної діяльності, а й водночас володіє якостями творчої особистості, необхідними знаннями, уміннями і навичками, що дозволяють реалізувати творчий підхід у навчально-виховній роботі з дітьми. Такий вихователь має бути особистістю натхненою і вольовою, емоційною і виразною, проявляти творчі здібності та уміння у різних напрямках роботи, створювати оригінальні нестандартні продукти своєї діяльності (конспекти занять, сценарії свят і розваг, дидактичні посібники і матеріали, іграшки тощо), виявляти артистизм і акторські уміння у роботі з дітьми. Зважаючи на актуальність проблеми підготовки майбутніх вихователів до педагогічної творчості ще на етапі професійного навчання, **метою** даної **статті** є висвітлення навчально-методичного супроводу та організаційного забезпечення вивчення студен-

тами спеціальності «Дошкільна освіта» навчальної дисципліни «Педагогічна творчість» як одного із засобів такої підготовки.

Огляд досліджень. Вивчення наукового доробку Ю. Азарова, В. Кан-Каліка, С. Козлової, Т. Кулікової, Ю. Кулюткіна, Й. Лернера, Н. Нікандрова, Г. Петрова, В. Роменець, С. Сисоєвої, Г. Сухобської, інших учених переконує у схожості їхньої думки про суттєві особливості педагогічної творчості: її зміст складає творення (формування, виховання) людини, яка є неповторною, унікальною, і є продуктом педагогічної діяльності; це активна форма діяльності педагога, спрямована на створення якісно нових для нього цінностей, що мають суспільне значення, й неодмінна умова сучасного педагогічного процесу, у центрі якого – дитина, неповторна особистість, яка росте і розвивається, вимагає особливих, індивідуалізованих способів педагогічного впливу, взаємодії, форм спілкування (Кулюткін Ю. М., Сухобська Г. С., 1990; Роменець В. А., 2001; Сисоєва С. О., 2006). Відтак, сучасний педагог має бути автором-творцем педагогічного процесу, запроваджувати такі інноваційні форми роботи й так взаємодіяти зі своїми вихованцями, аби забезпечити гармонійний усебічний розвиток кожної дитини, плекати творчу особистість.

Творчість у педагогічній діяльності має різні прояви. Насамперед, це процес самореалізації

індивідуальних, психологічних, інтелектуальних сил і здібностей особистості педагога. Вона проявляється у нестандартних підходах до організації виховання і навчання дітей, в розробці нових методів, прийомів, форм педагогічної взаємодії, у використанні різноманітних засобів (і все це – в оригінальному поєднанні); у ефективному використанні наявного досвіду педагога в нових умовах; доцільній імпровізації; в умінні бачити варіанти вирішення однієї і тієї ж проблеми різними шляхами (дивергентне мислення); трансформувати теоретичні положення, методичні рекомендації в конкретні педагогічні дії.

Аналізуючи феномен педагогічної творчості вихователя дошкільного навчального закладу, беремо до уваги трактування українським психологом В. Моляко творчої діяльності як системи, в структурі якої він виділив декілька підсистем, а саме: процес творчої діяльності, продукт творчої діяльності, особистість творця, середовище і умови, в яких відбувається творчість (Моляко В. А., 1978). Така наукова позиція слугує важливим теоретичним підґрунтям для розуміння нами сутності педагогічної творчості вихователя як процесу і результату його особистісного і професійного самовираження в педагогічній діяльності (Косенко Ю. М., 2011, с. 350–353).

Про значущість спеціальної підготовки майбутніх педагогів до творчості у професійній діяльності переконують наукові дослідження та публікації вітчизняних і зарубіжних учених (І. Бех, Д. Богоявленська, Г. Беленька, О. Бондаревська, С. Гаврилюк, Н. Гавриш, Н. Гузій, В. Гриньова, І. Зязюн, Н. Кузьміна, І. Раченко, В. Семиченко, С. Сисоева та ін.). Науковці одностайні у визнанні, що педагогічна творчість як діяльність спрямована на розвиток педагогічного професіоналізму, педагогічної майстерності учителя, вихователя. На це зокрема вказує І. Раченко, зазначаючи, що «... мета педагогічної творчості в тому, щоб безперервно удосконалювати новаторську сторону праці. Тільки за таких умов буде підвищуватися виконавська майстерність педагога» (Раченко І. П., 1972, с. 168). Педагогічна творчість спрямована на удосконалення елементів педагогічної праці, методики навчання і виховання.

За нашими спостереженнями, творча діяльність вихователя дошкільного навчального закладу – справа щоденна, але її результати помітні не завжди відразу, а найчастіше – віддалені у часі. Вона вимагає від педагога уміння виявляти і розвивати свій творчий потенціал, викликати творче самопочуття у самого себе і в дітей як учасників педагогічної взаємодії, здійснювати педагогічне спілкування з творчим підходом, виявляти творчі вміння в усіх напрямках педагогічної роботи, спонукати дошкільників до прояву творчості у різних видах діяльності, створити умови для творчого розвитку дітей.

У процесі дослідження було встановлено, що основними напрямками прояву творчості в професійній діяльності вихователя є: організація педагогічного процесу в цілому й кожної його складової зокрема; організація різних видів діяльності дошкільників як платформи для творчого розвитку кожної дитини; педагогічна взаємодія з усіма суб'єктами педагогічного процесу; творче особистісне самовираження вихователя (Косенко Ю. М., 2017, с. 15). До творчого прояву в роботі вихователя має бути підготовлений ще на етапі свого професійного навчання в університеті. Така підготовка здійснюється як під час аудиторної і самостійної роботи, так і в творчій активній діяльності студентів, яка на думку Є. Загородньої, в процесі здобуття вищої освіти формує у майбутніх спеціалістів ряд якостей, які позитивно позначаються на їхній фаховій діяльності (Загородня Є. Є., 2015).

Підготовка до педагогічної творчості. Подальше розкриття досліджуваної проблеми потребує визначення сутності поняття «підготовка до педагогічної творчості». Термін «підготовка» ми використовуємо у значенні спеціально організованого процесу формування та збагачення настанов, знань і вмінь, що необхідні майбутньому фахівцю для роботи з дошкільниками. Одним із засобів підготовки майбутніх вихователів до педагогічної творчості розглядаємо навчальну дисципліну «Педагогічна творчість». Мету її вивчення вбачаємо у формуванні у студентів цілісного уявлення про сутність педагогічної творчості вихователя, основні її напрями та особливості прояву, розуміння значущості творчості у професійній діяльності, знання умов її розвитку. Опанування студентами змістом даної дисципліни спрямовуємо на:

- формування у них розуміння педагогічної творчості як здатності особистісного та професійного самовираження вихователя; як процесу і результату в професійній діяльності; як уміння створювати в процесі повсякденної професійної діяльності щось нове, комбінувати й видозмінювати, адаптувати відоме до вікових та індивідуальних особливостей конкретної дитини з метою задоволення її потреби в спілкуванні та творчій діяльності (гнучкість у виборі адекватних засобів впливу на дитину);
- формування знань про умови, які забезпечують розвиток педагогічної творчості вихователя, і бар'єри, які цьому заважають;
- формування дослідницьких умінь вивчати творчість вихователя як педагогічне явище, описувати кращий досвід творчої роботи педагогів дошкільних навчальних закладів;
- розвиток аналітичного педагогічного мислення студентів, пошук нестандартних способів розв'язання навчально-виховних завдань і конкретної психолого-педагогічної задачі, оригінальне застосування засобів стимулювання творчої ініціативи вихованців та їхньої пізнавальної активності;

- стимулювання розвитку власного творчого потенціалу в процесі професійного навчання студентів.

Зауважимо, що вивченню студентами третього курсу спеціальності «Дошкільна освіта» навчальної дисципліни «Педагогічна творчість» передувало засвоєння ними знань з основ педагогічної майстерності, з використанням навчально-методичного посібника автора статті як базового, та набуття практичного досвіду роботи з дошкільниками упродовж трьох педагогічних практик (Косенко Ю. М., 2014). За нашими спостереженнями – це потужне підґрунтя для усвідомленого розуміння феномену педагогічної творчості вихователя та набуття практичного досвіду творчої роботи в дошкільному навчальному закладі. У своєму дослідницькому пошуку ми виходили із наукового передбачення, що означена навчальна дисципліна стане ефективним засобом підготовки майбутніх вихователів до педагогічної творчості, за умови розробки спеціального навчально-методичного супроводу її вивчення студентами та використання інтерактивних форм викладання дисципліни.

Функцію навчально-методичного супроводу при викладанні «Педагогічної творчості» виконав розроблений нами комплекс навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни (КНМЗНД). Це сукупність нормативних та навчально-методичних матеріалів на паперових і електронних носіях, необхідних і достатніх для ефективного виконання студентами робочої навчальної програми. Його структурні компоненти (навчальна програма; робоча програма; навчальний контент; методичні рекомендації до проведення семінарських і практичних занять, самостійної роботи і виконання індивідуальних навчально-дослідницьких завдань; засоби діагностики навчальних досягнень студентів; перелік навчально-методичних посібників; інформаційні матеріали бібліотеки) та їхній зміст забезпечили доцільний алгоритм аудиторної, самостійної та індивідуальної навчально-пізнавальної та дослідницької роботи студентів.

Організаційне забезпечення викладання навчальної дисципліни – це розроблений і запроваджений у процес вивчення навчальної дисципліни комплекс інтерактивних форм організації навчальної та дослідницької, аудиторної і самостійної роботи студентів. Ми виходили із розуміння інтерактивних форм навчання як спеціальної організації пізнавальної діяльності студентів на засадах конструктивної взаємодії викладача і студентів, професійного діалогу і дискусії, реалізації творчого потенціалу студентів при виконанні завдань творчого характеру.

Програмовий зміст двох модулів («Педагогічна творчість вихователя дошкільного навчального закладу у вимірах науки і професійної діяльності» та «Спрямованість творчої діяльності педагога дошкільного навчального закладу») студенти опа-

новували під час класичних (з елементами проблемного викладу матеріалу) та бінарних лекцій. Бінарна лекція передбачала поєднання теоретичного обґрунтування питань викладачем-науковцем та роз'яснення їх прикладного значення з позиції практики керівником дошкільного навчального закладу, який має ступінь магістра. Семінарські проводилися у різних інтерактивних формах. Наприклад, міні-конференція «Творчий вихователь – успішний вихователь», на якій обговорювалися виступи студентів з таких актуальних питань, як «Творчість вихователя у створенні предметно-розвивального середовища в групі», «Творча майстерня вихователя як вираження власного творчого «Я», «Вихователь – організатор дитячого дозвілля: що треба знати і вміти?», «Творча співпраця вихователя з батьками: форми роботи – очікування – розчарування», «Спонукаємо інтелектуальну активність – сприяємо творчому розвитку дошкільника» та інші. Успішній реалізації діалогового навчання сприяли семінарські заняття у формі педагогічних дискусій студентів за круглим столом з вихователями, психологами, керівниками дошкільних навчальних закладів.

Формування у майбутніх вихователів потреби у розвитку власної креативності забезпечили педагогічні заходи, а саме: тренінг «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вихователя»; творчий проект «Використання дитячих музичних інструментів у роботі вихователя з дітьми», який було реалізовано на базі дошкільного навчального закладу № 163 м. Маріуполя. Розвиток артистичних умінь студентів спонукала підготовка і проведення концерту-конкурсу «Вітаємо таланти!». Школою акторської майстерності для студентів стала участь у творчому проекті «Подаруємо радість дітям», який передбачав виконання широкого кола творчих практичних завдань з дисципліни, зокрема підготовку й показ у дошкільних навчальних закладах лялькових вистав. Художньо-творчі уміння майбутні вихователі демонстрували на виставці «Зроблено своїми руками», яка була присвячена Дню українського дошкільця. Важливою формою набуття досвіду творчої роботи студентів з дошкільниками були індивідуальні навчально-дослідницькі завдання, які вони виконували на своїх базах педагогічної практики. Так, наприклад, у ДНЗ № 125 було реалізовано два творчі проекти: «Формування хореографічних умінь дітей 5–6 років в умовах ДНЗ» (Олеся М. створила дитячу хореографічну студію) та «Театрально-ігрова діяльність як засіб розвитку творчих умінь старших дошкільників» (Олена А. започаткувала діяльність дитячої театральної студії). При викладанні дисципліни «Педагогічна творчість» особлива увага приділялася створенню умов комфортного навчання, за яких кожен студент мав можливість не лише отримати і здобути важливу науково-пізнавальну інформацію, а й виявити свої творчі здібності й нахили, реалізувати творчі вміння.

Як **висновки** наведемо дані дослідницького опитування і анкетування, проведеного після повного вивчення дисципліни «Педагогічна творчість», якими були охоплені студенти 3 курсу спеціальності «Дошкільна освіта» (денна форма – 36 осіб, заочна форма – 35 осіб). В цілому, встановлено позитивне ставлення студентів до наданого їм навчально-методичного супроводу вивчення дисципліни та різноманіття запроваджених форм інтерактивного навчання. Так, студенти зазначають, що наявний КНМЗНД дозволив чітко, без напруги організувати самостійну роботу з вивчення предмету (Олена Ш., Настя К, Вікторія Ж., Ольга П., Анастасія Т.); забезпечив формування цілісного уявлення про зміст навчальної дисципліни, обсяг самостійної роботи, конкретизував індивідуальні навчально-дослідницькі завдання (Олеся М., Каріна Б., Юлія Г.); бінарні лекції дали можливість встановити й відчутти зв'язок теоретичних знань з практичною роботою вихователів, актуалізувати власний досвід, який набули під час педагогічних практик (Олеся М., Дар'я М., Юлія Б., Анастасія С., Крістіна Х.); дискусії з педагогами ДНЗ формували впевненість у своїх знаннях, переконували в необхідності глибше вивчати проблему педагогічної творчості вихователя (Олена А., Анастасія М., Вікторія Ж.).

Якісний аналіз навчальних досягнень студентів після вивчення дисципліни показав сформованість у них розуміння феномену педагогічної творчості й педагогічної творчості вихователя дошкільного навчального закладу зокрема; знання про основні напрями прояву творчості вихователя, про його творче самовираження, про умови, які забезпечують розвиток педагогічної творчості, і бар'єри, які цьому заважають. Реалізація творчих проєктів студентів у дошкільних навчальних закладах, виконання ними практичних творчих завдань засвідчили наявні творчі уміння, здатність до творчого самовираження. Відтак, є підстави стверджувати про доцільність широкого впровадження апробованого навчально-методичного супроводу вивчення дисципліни «Педагогічна творчість» й ефективність запроваджених інтерактивних форм навчальної діяльності студентів.

Подальша дослідницька робота буде зосереджена на використанні під час вивчення студентами дисципліни «Педагогічна творчість» спеціальних методик виявлення їхнього творчого потенціалу, його розкриття через систему індивідуальних творчих завдань і спеціальних тестів, формування у майбутніх вихователів досвіду творчого розвитку дітей дошкільного віку.

Література

1. Завгородня Є. Є. До проблеми розвитку творчого потенціалу особистості / Є. Є. Завгородня // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2015. – Вип. 4 (45). – С. 46–49.
2. Косенко Ю. М. Формування творчої особистості майбутнього вихователя в процесі навчання у ВНЗ / Ю. М. Косенко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія : 36. наук. праць. – 2011. – Вип. 34. – С. 350–353.
3. Косенко Ю. М. Основи педагогічної майстерності вихователя : Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Дошкільна освіта». 2-е видання, доповнене / Ю. М. Косенко. – Маріуполь : ТОВ «Друкарня «Новий світ», 2014. – 360 с.
4. Мышление учителя: личностные механизмы и понятийный аппарат / Под ред. Кулюткина Ю. Н., Сухобской Г. С. – Москва, 1990. – 140 с.
5. Моляко В. А. Психология творческой деятельности / В. А. Моляко. – Київ : Общество «Знание Украинской ССР», 1978. – 45 с.
6. Педагогічна творчість: навчальний контент / Укл. Косенко Ю. М. – Маріуполь : МДУ, 2017. – 40 с.
7. Раченко И. П. Научная организация педагогического труда / И. П. Раченко. – Москва : Педагогика, 1972. – 180 с.
8. Роменець В. А. Психологія творчості : Навчальний посібник, 2-ге вид., доп. / В. А. Роменець. – Київ: Либідь, 2001. – 288 с.
9. Сисоева С. О. Основи педагогічної творчості : Підручник / С. О. Сисоева. – Київ : Міленіум, 2006. – 346 с.

References

1. Zavgorodnya E. E. (2015). Do problemy rozvytku tvorchogo potentsialu osobystosti. [As for the problem of development of creative potential of a personality]. Neperervna profesiyna osvita: teoriya i praktyka, 4 (45) (ukr).
2. Kosenko Yu. M. (2011). Formuvannya tvorchoyi osobystosti majbutn`ogo vyhovatelya v procesi navchannya u VNZ [Formation of creative personality of a future kindergarten teacher during the process of learning at university]. Naukovi zapysky Vinnyts'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhayla Kotsyubyns'koho, 34, 350–353 (ukr).
3. Kosenko Yu. M. (2014). Osnovy pedagogichnoi majsternosti vyhovatelya [The fundamentals of pedagogical skills of a kindergarten teacher]. Mariupol: TOV «Drukarnya «Novyj svit», 360 (ukr).
4. Myshlenie uchitelya: lichnostnye mehanizmy i ponyatijnyj apparat [Thinking of a teacher: mechanisms of personality and definitions] (1990). Yu. N. Kulyutkin, G. S. Suhobskoj (Eds.). Moscow : 140 (rus).

5. Molyako V. A. (1978). Psihologiya tvorcheskoj deyatel`nosti [The psychology of creative activity]. Kyiv: Obshhestvo «Znanie Ukraynskoj SSR», 45 (ukr).
6. Kosenko Yu. M. (2017). Pedagogichna tvorchist` : navchal`nyj kontent [Pedagogical skills: learning contents]. Mariupol: MDU, 40 (ukr).
7. Rachenko Y. P. (1972). Nauchnaya organizaciya pedagogicheskogo truda [The scientific organization of pedagogical work]. Moscow: Pedagogika, 180 (rus).
8. Romanets V. A. (2001). Psihologiya tvorchosti [The psychology of creativity]. Kyiv: Lybid`, 288 (ukr).
9. Sysoyeva S. O. (2006). Osnovy pedagogichnoyi tvorchosti [The fundamentals of pedagogical creativity]. Kyiv: Milenium, 346 (ukr).

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ К ПЕДАГОГИЧЕСКОМУ ТВОРЧЕСТВУ

Косенко Юлия, кандидат педагогических наук, доцент, профессор кафедры дошкольного образования, Мариупольский государственный университет, просп. Строителей, 129-а, 87554 г. Мариуполь, Украина, Yul-Kosenko@Yandex.ru

Современное дошкольное учебное заведение ожидает воспитателя, который готов работать в условиях инновационных изменений в образовании, продуцировать новые идеи в организации педагогического процесса, инициировать и реализовывать творческие проекты, проявлять творческие умения, создавать такое образовательное пространство, которое воспитывало бы творческую личность ребенка, раскрывало его творческие наклонности и способности. Речь идет о воспитателе-исследователе с новым педагогическим мышлением, креативном специалисте, гуманисте и оптимисте по убеждению, который видит дошкольное детство во всей его уникальности, а дошкольное учебное заведение в разнообразии творческих подходов и форм педагогического взаимодействия с детьми. Именно такого воспитателя должен сегодня готовить университет, используя, прежде всего, возможности специальных дисциплин. В статье рассматривается учебно-методическое сопровождение и организационное обеспечение преподавания дисциплины «Педагогическое творчество», которая является средством профессиональной подготовки студентов специальности «Дошкольное образование» к педагогическому творчеству.

Ключевые слова: педагогическое творчество; профессиональная подготовка будущих воспитателей дошкольных учебных заведений; учебно-методическое сопровождение и организационное обеспечение преподавания учебной дисциплины.

PREPARATION OF FUTURE KINDERGARTEN TEACHERS FOR PEDAGOGICAL CREATIVITY

Kosenko Yuliya, PhD, Docent, Professor of the Preschool Education Chair, Mariupol State University, 129-a Budivelnkyiv Ave., 87554 Mariupol, Ukraine, Yul-Kosenko@ukr.net

The current pre-school educational institutions of Ukraine expect a kindergarten teacher who is willing to work under the conditions of innovative changes which take place in the pre-school education. This educator should be willing to produce new ideas concerning the organization of the educational process. He / she should be ready to initiate and implement their own creative projects. The educator should be capable to show the skills of creative activity, to organize such a learning environment which will bring up a creative personality of a child revealing his / her artistic inclinations and abilities. It means that an educator should at the same time be a researcher with new pedagogical thinking. This educator should definitely have a certain pedagogical courage and be a humanist and an optimist in beliefs. She / he also should see the preschool childhood in all its uniqueness and the pre-school educational institution – in all its diversity of creative ways and forms of pedagogical interaction with children. It is this teacher who should be prepared at universities nowadays and the university should first of all use the possibilities of professional subjects to achieve this target.

The article discusses a teaching and methodical support and organizational promotion of the study of the subject «Pedagogical creativity» as a means of professional training of students of the «Preschool education» specialty for their pedagogical creativity.

Keywords: pedagogical creativity; professional training of future kindergarten teachers of pre-school educational institutions; teaching and methodical support and organizational promotion of the study of a subject.

Стаття надійшла до редакції 14.08.2017

Прийнято до друку 05.10.2017